

En Teaterdirektør og en Skuespillerinde

Breve fra J. L. Heiberg til Marie Benedictsen

Det har ikke været ukendt, at Johan Ludvig Heiberg havde en Svaghed for purunge Piger. Højt op i Aarene vedblev han at føle sig tiltrukket af kvindelig Ungdom. Hans Hustru havde efterhaanden affundet sig med denne hans Forkærlighed for »Tøsene«, som hun drastisk kaldte dem, og kunde det saa meget des bedre, som hun vidste, at han var og blev hende en hengiven, om end noget kølig Ægtemand, og at hans Forlibelser var af en absolut ufarlig Karakter.

I Aaret 1796 har Det kgl. Bibliotek erhvervet 13 Breve fra Heiberg til en ung, lidet kendt Skuespillerinde ved Det kgl. Teater, Jomfru *Maria Benedictsen* (1835–74). Korrespondancen indledes 1854, i Slutningen af hans Teaterdirektørperiode og lige inden de store Stridigheder med Personalet naaede deres Kulmination; han var da 62 Aar gl., hans Protegé blot omkring de 19 Aar og endnu kun Elev ved Teatret. Desværre synes hendes Breve at være tilintetgjort, maaske ved den Autodafé Heiberg 1859 holdt paa sit Arkiv (Heib. Hjem 21), og Efterretningerne om hendes Liv er i det hele ret sparsomme. Hendes Slægt synes at stamme fra Island, hvor hun selv if. Folketællingslisten var født; den Onkel, hvis Præstegaard i Kullerup hun besøgte, bærer det islandske Navn Benedict Scheving og har maaske været hendes Morbroder. Hendes brændende Kunstinteresse førte hende ind paa de skraa Brædder, og takket være Heibergs Protektion fik hun i en meget tidlig Alder Debut 30. April 1853 i en særdeles fordringsfuld Rolle, nemlig som Ragnhild i »Svend Dyrings Hus« (jf. hendes »Breve fra og til en Skuespillerinde« 163). Hovedkilden til vor Viden om hende er den meget Heibergsk-sindede Overskou, der i sin Teaterhistorie giver hende følgende Skudsmaal: »Jfr. Benedictsens var en ung, meget dannet og livfuld Pige, der, med en behagelig Talestemme, en ikke stærk, men saa smuk og godt skolet Sopran, at hun særdeles tilfredsstillende sang Susanne i »Figaros Bryllup«, naturligt lette Bevægelser og en god Theaterfigur, vilde have været en ypperlig Acquisition for Scenen, dersom hendes opvakte Ansigt med udtrykfulde Øine ikke var blevet noget skadet for den af en temmelig kort opstaaende Næse. Den af hende valgte, overhovedet meget vanskelige, Debutrolle laae vel over Begynderindens Kræfter, men Udførelsen viste dog et afgjort Talent, som i nogle Scener fremkaldte stærkt Bifald, og »Fædrelandet« fandt med Rette, at hun gav flere Steder 'med megen Sandhed, dyb Følelse og en Ugenerthed, som var meget velgjørende'. Det blev hende imidlertid til Uheld, at Heiberg aabent yttrede megen Interesse for hendes kunstneriske Begavelse, thi det bragte det ham fjendske Parti til saaledes at modvirke hende med Chicane og nedsættende Omtale, at hun paa sin korte Theaterbane maatte lide mange Krænkelser« (»Den danske Skueplads« VI:1 S. 169). Hun naaede i Marts 1855 at blive forfremmet til Prøveskuespillerinde, men allerede 21. Juni 1856 optraadte hun for sidste Gang paa Det kgl. Teater som Gianetta i Donizettis »Elskovsdrikken«. Om det er Kollegernes Drillerier eller hendes nærforestaaende Ægteskab med Grosserer Philip Meyer, der førte til, at hun med Udgangen af Sæsonen 1855–56 tog sin Afsked, vides ikke. Hendes Forkærlighed for Teatret var dog ikke udslukt. Overskou bringer den Oplysning, at hun senere som Fru Meyer optraadte paa Casino, og af Tea-

termuseets righoldige Samlinger af Casino-Plakater fremgaar ganske rigtigt, at hun i Slutningen af 1858 paa dette Teater optraadte som Gæst og i Midten af 1860'erne i forskellige Smaaroller af det løbende Repertoire. I dansk Teaterliv har Maria Benedictsens ikke sat sig Spor. En livfuld og særpræget Personlighed har hun aabenbart været – det fremlyser af Heibergs Breve til hende. Hun blev 1863 Moder til Skuespillerinden Olga Meyer (senere gift med Direktør i ØK Chr. Schmiegelow) og 1866 til den i sin Tid meget skattede Foredragsholder og Forfatter Åge Meyer Benedictsens, og naar man gennemlæser Paul Læssøe Müllers Karakteristik af ham i »Dansk biografisk Leksikon«, spørger man uvilkaarligt sig selv, om ikke nogle af de fremragende Egenskaber, der kendetegnede denne Ildsjæl: Livfuldhed, særpræget og vindende personlig Fremtræden, er en Mødrenearv.

Ogsaa som Forfatterinde havde hun den Ærgerrighed at ville gøre sig gældende, dog naturligvis ikke paa en Tid – da »Kvinden« endnu stavedes med Q – under eget Navn. Under Pseudonymet »Anna Rembrandt« udgav hun i Heibergs Levetid to smaa Hæfter Eventyr (hvortil der hentydes i Brevene) og en Samling Noveller, efter hans Død under Mærket »Nemo« en Fortælling »Breve fra og til en Skuespillerinde« (1868) og Aaret efter under eget Navn igen »Tre Eventyr«. Forfatterskabet afsluttedes med en Fortælling, der blev trykt Aaret efter hendes Død i H. P. Holsts Tidsskrift »For Romantik og Historie« (1875). Hvad der for os har Interesse af denne lille Produktion er to Arbejder, hvori hun benytter sine Teateroplevelser som Stof. I Eventyret »Dagligstuen og Kjøkkenet (Nye Eventyr" 1857) giver hun et satirisk Billede af Tilstandene paa Det kgl. Teater i den bevægede Periode af Heibergs Direktorat, da Høedt og Wiehe i Misfornøjelse udvandrede fra deres gamle Scene og begyndte paa egen Haand i Hofteatret. Udførelsen er H. C. Andersens, (til Festen for H. C. Andersen 6/9 1869 i Anledning af 50-Aaret for hans Ankomst til København havde hun digtet en Hilsen (»H. C. Andersens Dagbøger« VIII 253, 461)), for saa vidt som hun lader Møblerne spille Komædie i Dagligstuen (∴ Det kgl. Teater) med Bogskabet (∴ Heiberg) som Leder. De vigtigste af Aktørerne er let genkendelige: Lænestolen, der er Førsteelsker, er naturligvis Mich. Wiehe, Lysesaksen, som vil spille Helteroller og faar betroet en saadan i et Shakespearedrama, er Høedt. Anledningen til Katastrofen: Høedts Misfornøjelse, den kvindelige Partner, der blev tildelt ham ved Opførelsen af »Hamlet«, er fremstillet saaledes, at Lysesaksen spiller en Elskerrolle sammen med Guldspjeldet, men finder at hun ikke siger en Replik godt og derfor efter sin Sædvane »pudser« hende. Hans tydeligt tilkendegivne Misfornøjelse resulterer dels i Idømmelse af en Mulkt, dels i at Skuespillerne opsætter deres eget Teater i Kjøkkenet (∴ Hofteatret). Men da Bogskabet snart efter trækker sig ud af det hele, vender Lænestolen og Lysesaksen med deres Tilhængere tilbage til Dagligstuen. Interessantere for os er Skuespillerindebrevene (udgivet 8 Aar efter Heibergs Død), fordi de bevæger sig paa Virkelighedens Grund; de har endogsaa nydt den Ære at blive optaget i Robert Neiiendams Litteraturfortegnelse til Artiklen om Anna Nielsen i »Dansk biografisk Leksikon«. Det er nemlig en Nøgleroman, der foruden Forfatterindens private Historie, som her ikke vedkommer os, paa mere realistisk Vis end i Eventyret skildrer Forholdene paa Det kgl. Teater i 1850'erne og hendes Tilknytning til det. Den velskrevne og underholdende Bog er formet som Breve

fra Jeg-Figuren, en ung ugift Pige ved Navn Anna Holte til hendes gifte og mere satte Veninde Emma Strøm i Vejle. Annas uimodstaaelige Trang til at blive Skuespillerinde overvinder hendes Families Fordomme og faar hende til for en Tid at afstaa fra alle Tanker om Ægteskab: »Konsten skal være min Brudgom«, erklærer hun (43). Hun opnaar da ogsaa at aflægge Prøve for Theaterdirektøren, i hvem – uden Navns Nævnelser – Heiberg er skildret med Varme og beundrende Diskretion: »Skjøndt Du boer i det sydlige Thule, veed Du vel, at der er den Sjældenhed ved vor nuværende Theaterdirecteur, at han er en af Danmarks største Digtere, især i satirisk Retning, og dertil en af de aanderigste, meest begavede Mænd, som Nutiden eier« (76). Han er tilfreds med hendes Præstation, og hun faar Lov at debutere som Ingeborg i Oehlenschlägers »Dronning Margareta«. Udfaldet indbringer hende baade hans Anerkendelse og en længere Samtale, »hvis Udbytte var ulige større paa min Side end paa hans« (99). Efter at den første »Salighedsruus« er overstaaet, opdager hun, at Skuespillerpersonalet er splittet i to fjendtlige Lejre – vi befinder os umiddelbart før Høedts og Wiehes Udvandring med den paafølgende Hofteatersæson – og Anna kommer i en vanskelig Situation derved, at Fru A* (o: Anna Nielsen) hører til Oppositionen, og »hende elsker jeg og staaer desuden i en evig Taknemmelighedsgjæld til paa Grund af, at hun er min Instructrice [nu forstaaer vi Bogens Optagelse i Biografisk Leksikon], men Directeuren interesserer mig, og som hans Landsmandinde staaer jeg ogsaa i en evig Taknemmelighedsgjæld til ham for de Værker, som han har skjænket Danmark« (108). Fra næste Sæsons Begyndelse viser fru A* sig kold mod den tidligere Elev: »Jeg kunde ikke nægte for mig selv, at jeg aabenlyst viste mig som en Ven af Theaterdirecteuren, thi jeg kjæmpede tappert mod ethvert nok saa snildt, nok saa fiint rettet Angreb, der skulde nedsætte ham i mine Øine. Desuden kjender Du min begejstrede Stemning for alt Stort i Aandens Rige, og jeg er vis paa, at jeg ofte med varm Begeistring har talt om ham og det til hans Fjender, thi det Mærkelige er, at omtalte Skuespillere, som endog have materielle Grunde til at være ham taknemmelig, netop er hans værste Fjender. Naar jeg seer Disse med en venlig, underdanig, hyklerisk Mine staae og tale med Directeuren, saa kommer jeg altid til at tænke paa Ulve i Faareklæder. At Directeuren godt kjender sine Uvenner, selv under den tilsyneladende Venskabsmaske, er jeg overbevist om, men hans fuldendte Gentlemansvæsen og hans store aandelige Overlegenhed er for ham en naturlig Maske, der spotter de Andre« (160). I det Brev, der er dateret 26. Novbr. [1855], hedder det: »Der tales nu høit blandt Publikum om, at Theaterdirecteuren ikke bliver længere ved Theatret end denne Saison. Ret karakteristisk er det at lægge Mærke til, at hans Venner sige, at han tager sin Afsked, hvorimod hans Uvenner sige, at han faaer den« (164). I Juni [1856] er Rygtet en Kendsgerning: »Det var en mærkelig Aften igaar, Theatersaisonen endte, og Theaterdirecteuren tog efter Stykkets Slutning Afsked med hele Personalet nede paa Scenen. Den hele Scene forekom mig som en Maskerade, hvor en Deel gik med Masker for Ansigtet. Alle hans Uvenner stode med et til den høitidelige Leilighed passende Ansigt, ikke bedrøvet, ikke smilende, men en Mellemtung, hans Venner vare rørte, jeg græd sagte. Han selv var vist bevæget af mange forskellige modstridende Følelser denne sidste Aften i hans Regje-

ringstid, men tilsyneladende var han rolig som altid, og det var med en egen Interesse, jeg fulgte ham med Øiet til de forskellige Grupper, som han sagde sit Farvel . . . Jeg var en af de Sidste, han sagde Farvel til, han saae paa mig, som om han vilde sige: »Du har ikke været falsk imod mig, din Haand kan jeg trykke uden at føle andet end Venskab for Dig« (220–222). Slutningen af Brevene former sig, som en Roman skal, men dog i Overensstemmelse med hendes egen Livshistorie, idet hun til Fordel for et Ægteskab giver Afkald paa Kunsten, »min Livsdrøm«. Helt – har vi set – kunde hun dog ikke afholde sig fra igen at betræde de skraa Brædder, men nu kun som en Bibeskæftigelse.

Det er naturligvis ikke tilfældigt, at Heiberg indleder sin Korrespondance med Jfr. Benedictsen netop paa det Tidspunkt, da Fru Heiberg, nedbrudt efter en alvorlig Underlivssygdom og de oprivende Stridigheder paa Det kgl. Teater, d. 17. Juni 1854 var rejst til de østrigske Kursteder Maricnbad og Franzensbad, skildret i »Fra det Heibergske Hjem« (1940), men nogen Grund til Forargelse foreligger der næppe. Heiberg har i sin Ensomhed følt Trang til at staa i Kontakt med en yngre og mere livsglad Kvinde end den sygdomsbetyngede Hustru, der, hvis hun havde vidst Besked om disse Epistler, resigneret vilde have rystet paa Hovedet, vant som hun var til hans Kurmagerier (Heib. Hjem 109). »Du synes kun om glade Mennesker«, konstaterer hun lidt bittert fra sit østrigske Opholdssted (smstds. 322). Lidt Fortrædelighed spores i hendes Brev, da han har fortalt om, at tre yngre Skuespillerinder har aflagt ham Afskedsbesøg inden deres Sommerferie og har faaet overrakt Rosenbuketter fra Søkvæsthusets Have: »Du spiller jo ret den galante Gartner i Sommer, skjærer selv Bouquetter af til alle Tøsene, baade store og smaae, med de Blomster, som jeg har pleiet, indsmigrer Du Dig hos andre Damer og gjør Dig behagelig for dem. Men gjør det kun, min kjære Ludvig! jeg føler, at Du ikke glemmer mig for de andre, selv i dette seer jeg en Godhed for mig« (smstds. 127). Og senere lyder det lidt spydigt: »Hvorledes lever alle dine Veninder?« (348). Grundstemningen i Ægtefællernes Brevveksling under hendes to Baderejser i 1854 og 1855 er her anslaaet: hun savner Varme i hans Følelser, men er overtydet om, at den findes bag hans kølige Væsen, og hun stoler fuldtud paa hans Trofasthed imod hende.

Tonen i Heibergs Breve til den lille Skuespillerinde er uforandret venlig, men skifter noget Karakter, alt efter som hans Stilling til hende ændres. Først ser vi ham som den velvillige Chef, »Formynder og Værge«, der flirter ikke saa lidt med sin Ingenu-Protégé, som han uden videre tillader sig at tiltale »Kjære Maria«. Efter hendes Giftermaal kræver Decorum, at hun bliver »Høitærede Frue«, og at han underskriver sig »Deres ærbødigst hengivne«. Den intime Underholdning med hende standser med det samme. Men eet forbliver uforandret, hvad enten hun hører til hans »Undersaatter« eller hun er en gift Frue, og det er hans raadgivende-vejledende Holdning over for hende. Han er hele Tiden ikke mere forblindet af hendes kvindelige Charme, end at han ser og tydeligt udtaler sin Mening om hendes Evners Begrænsning. Han vil lige saa lidt lade hende løbe sig Staver i Livet ved at optræde i uegnede Roller, som han ønsker at se hende give sig Blottelser ved at optræde som Vaudevilleforfatterinde, og da hun betror ham sine Planer om at vende tilbage til Teatret, fremkalder

det overraskende desillusionerede Udtalelser om Skuespilkunsten, der staar i stærk Modstrid med hans Hustrus Synspunkter og kun finder sin Forklaring i de Skuffelser, han havde lidt som Direktør, og i den Sygdom, som allerede havde Tag i ham og meget snart lagde ham i Graven.

1.

S. T.

3 April 1853.

Frøken Maria Benedictsens.

I Anledning af Deres Skrivelse af iforgaars undlader jeg ikke at underrette Dem om, at da Hr. Hansen¹ er bleven syg, og, som det hedder, for lang Tid, vil der ikke være nogen Sandsynlighed for at kunne bringe »Farinelli« frem i denne Saison. Hvis De derfor ønsker at optræde i denne, maa De vælge et andet Stykke, hvorom jeg da afventer Deres nærmere Meddelelse.

Ærbødigst

J. L. Heiberg.

2.

Til

26 Juni 1854.

Frøken Maria Benedictsens.

De mørkerøde Roser hørte vistnok forleden Deres Ord: at det var dem, som De bedst kunde lide. Og de skammede sig da over at være saa langt tilbage ved Deres Afskedsbesøg² i Haven. Imidlertid have de smaa Stakler gjort hvad de kunde for at indhente det Forsømte. Imorges stode nogle af dem i Bedene, og ventede paa at komme i Deres Hænder inden Afreisen. Men da de ere saa faa, have de omgivet sig med nogle af deres lysere, skjønndt mindre yndede Søskende. Alle haabe de paa at conservere Duften til imorgen, for at være til et flygtigt Behag paa Dampskibet, hvor man ellers kun har Duften af Beafstake.

Med min forbindtligste Hilsen til Fru Benedictsens,³ og med mine gjentagne Ønsker for en lykkelig og behagelig Sommer, beder jeg mig erindret som

Deres oprigtigst hengivne

J. L. Heiberg.

3.

S. T.

Frøken Maria Benedictsens

5

Collerup Præstegaard⁴*pr Veile*

Kjøbenhavn, 9 Juli 1854.

Kjære Maria!

--- Jeg har speculeret længe, inden jeg skrev disse Begyndelses-Ord, thi jeg fandt, at min Tiltale burde være mindre familiær, men ved ethvert andet Udtryk, som jeg vilde sætte i Stedet for hiint, fandt jeg, at det indeholdt noget Fremmed, som jeg næsten endnu nødigere vilde – eller kunde gjøre Brug af. Lær mig, hvad jeg skal sige, og jeg skal da i mit næste Brev følge Vinket. Indtil da maa Ordene blive staaende, stolende paa Deres Tilgivelse.

Altsaa – kjære Maria! Lad mig takke Dem for Deres elskværdige lille Brev,

som jeg med stor Fornøjelse modtog imorges, og læste med endnu større. Det forekom mig ikke, som jeg læste, men som om De selv sad ved Siden af mig og sagde mundtligt, hvad der stod i Brevet. Saa stor var min Illusion, at jeg et Par Gange vilde afbryde, for at sige Dem imod thi De ved, at jeg har den slemme Vane ofte at sige Dem imod og disputere med Dem. Ja, jeg vil tilstaae, at der er Ingen, jeg saa meget siger imod som Dem, men jeg troer, det kommer af, at jeg har fundet Overensstemmelse mellem vore Synsmaader i saa Meget, at jeg har villet forsøge paa at gjøre Overensstemmelsen complet, hvilket forresten er taabeligt.

Ogsaa jeg sidder nu i dyb Eensomhed for at underholde mig nogle Øieblikke med Dem. Men jeg behøver ikke at dreie Nøglen om i Døren, thi det er nu Midnat, og jeg frygter derfor ikke for Forstyrrelser. Jeg har været i Middags-selskab paa Landet,⁵ og er kommen hjem for lidt siden. Jeg sidder i det lille snevre Værelse, som De kjender, ved det Skriverbord, hvor De skrev »Jonas« og »Maria« til Penneprøve, og hvor jeg tog Afsked med Dem inden Deres Afreise, i Sandhed bedrøvet over at skulle undvære Dem saa længe. De seer altsaa, at jeg skriver under Inspirationen af mine Erindringer.

Maa jeg nu allerførst sige Dem, hvad der har interesseret mig meget i Deres Brev? Det er Skildringen af den smukke Skovegn, hvor De sad en Aftenstund paa en improviseret Mosbænk, med Deres Cousin hvilende ved Deres Fødder, mens De selv overraskedes af Taarerne paa Deres Kinder. Det er et yndigt lille Maleri, hvortil jeg kunde ønsket at være Øienvidne, og dog, hvorfor skulde jeg ønske det? Deres Skildring er saa levende, at jeg kan indbilde mig at have været tilstede som en skjult Tilskuere. Men Deres Taarer forstaaer jeg saa godt. Den ophøjede Ro i Naturen har noget Rørende. Man kommer let til at fælde Taarer ved det Skjønne, ved Alt, som henriver eller vækker Beundring. Det er kun de raee Naturer, som blot kunne græde over Ulykker, være sig virkelige eller i Kunstens Fremstilling. Deres Taarer ved denne Leilighed vare lykkelige Taarer, og man maa beklage Dem, som ikke kjender dem.

Forresten maa jeg sige Dem, at det ganske rigtigt er lykkedes Dem – thi det har uden tvivl været Deres Hensigt – at drille mig lidt. Den Fortælling om Fætter Adolph behagede mig slet ikke. Her var et af de Steder, hvor jeg vilde afbryde Dem, og sige: »Hvilken Letsindighed! Saa hurtigt, uden alt Overlæg!« Og hvad der gjorde Drilleriet complet, var den sagtens tilfældige Omstændighed, at Vendepunktet i Historien faldt just i Slutningen af en Side, saa jeg maatte blade om for at komme til Resultatet, hvorefter jeg var utaalmodig. Nu vel, da jeg kom til dette Resultat, kunde jeg ikke bare mig for at lee – men over mig selv, thi jeg var virkelig bleven til Nar for mig selv. Siig denne elskværdige Fætter, at der er en Mand, som er over tres Somre gammel, og som sympathiserer med ham.

Jeg maa til Gjengæld fortælle Dem en lille Historie, saa meget mere som den paa en Maade angaar Dem selv. Jeg spiser for det Meste paa Restauration, og gaar snart paa den ene, snart paa den anden, men for det meste meget sildigt, omtrent Kl. 7, for at undgaae Sværmen. Forleden førte Tilfældet mig for første Gang ind paa en Restauration paa det Hjørne, som er ligeoverfor Deres Bopæl i Fortunstræde. Medens jeg ventede paa Caffen, gik jeg til det aabne Vindue, og saae i en lille Kikkert over til Vinduerne i de forskellige Huse,

deriblandt – det kan De vel tænke – ogsaa til Deres. En norsk eller svensk Opvarter, som vilde gjøre sig behagelig for mig, kom hen til mig, og sagde: »Der boer en Skuespillerinde«. – »Ja saa?« svarede jeg: »Hvad hedder hun?« Han betænkte sig længe, og efter det Udraab – jeg citerer det ordret – »Hvad Pokker er det nu, hun hedder?« sagde han endelig med megen Suffisance: »Hun hedder Jomfru Bendix«. – »Saa er det vel en Jødepike?« sagde jeg. »Nei«, svarede han, »det troer jeg dog ikke. Hun er egenlig heller ikke Skuespillerinde, hun er Sangerinde ved det kongelige Theater. Og naar Theatervognen⁶ kommer for at hente hende, springe alle Gjæsterne op fra Bordene, og ile til Vinduerne, for at see hende staae i Vognen«. – Heraf kan De lære, kjære Maria, hvad De har at gjøre, naar De staaer i Vognen; De maa slaae Øinene ned, eller tage et Slør for Ansigtet.

To Ubehageligheder har De sagt mig i Deres Brev: den ene, at De ikke kan lide, at Deres Onkel bruger Snuustobak, den anden, at Orla Lehmann⁷ mishager Dem ved sin Embonpoint. Hvor meget mere maa jeg da ikke mishage Dem, da jeg har begge de samme Feil! Men hvorledes skulde jeg kunne aflægge Snuustobak, uden at gjøre mig forhadt hos hele Theaterpersonalet, som jeg bestandig maa byde deraf, eftersom de Alle ere Snusere⁸? Røgtobak vil jeg gjerne slaae en Streg over, den har for mig intet Fristende, og den er en Plage for Alle, som ikke selv røge. Men Snuustobak generer Ingen; den er saare gavnlig for Hovedet og Øinene, og det er virkelig kun i Danmark, at man har Fordom imod den; i alle andre Lande er den i stor Agtelse, og bruges i Paris endog af fine Damer.

Men lad mig glemme Ubahagelighederne, og holde mig til det meget Kjære og Behagelige i Deres Brev. Jeg glæder mig over, at mine Roser have vundet Deres Bifald; jeg glæder mig over, at De kastede dem i Søen, saa at Ingen Anden kom til at berøre dem; jeg glæder mig især over, at De beholdt een af dem, uagtet den var halvvisnen.

De er saa god at spørge til min Kones Befindende ved Badet. Fra Badet har jeg endnu ingen Efterretning, da hun formodentlig først er kommet dertil for et Par Dage siden. Men fra Wien har jeg havt adskillige Breve. Hun befandt sig vel, og morede sig godt i Wien, uagtet Burgtheater, for hvis Skyld hun egenlig var reist derhen, ingenlunde svarede til hendes Forventning,⁹ hvilket jeg nok iforveien havde sagt hende. En lille Anecdote af et af hendes Breve¹⁰ maa jeg dog meddele Dem. Hun bivaanede en Forestilling paa et Folketheater under aaben Himmel, hvor der var 12 til 13.000 Tilskuere. I det Stykke, hun saae, fremstilledes en Dame, skrivende et Brev til en Herre, for at bestemme ham et Stevнемøde. Brevet lød saaledes: »Min Herre! Jeg sender Dem herved en Parquetbillet til iaften. Naar De benytter den, vil De træffe mig ved Siden af Dem. Der gives iaften et classisk Stykke, og vi vil derfor forhaabentlig blive allene«.

De spørger ogsaa, hvorledes jeg selv befinder mig i Kjøbenhavn ved alle de kjedsommelige Theaterforretninger. Nu, jeg befinder mig, som jeg kan. Nogle af Forretningerne ere vel kjedsommelige, men alle dog ikke. Jeg har saa behagelige Erindringer fra den sidst forløbne Saison, at jeg mindre end nogensinde kunde være tilbøielig til at opgive min Stilling. At »det hemmelige Ægte-skab«¹¹ lykkedes saa godt, har jeg ret taget mig til Indtægt. Det Stykke er ble-

vet min Kjæledægge, jeg elsker det i Eet og Alt, lige til de lange Pauser. Og tilforladelig, dersom vor Opera og vort Syngestykke, der vare komne i stor Miscredit, paany kunde hæves til Anseelse og Yndest, dersom mine Foranstaltninger kunde bidrage til Opnaaelsen af et saa skjønt Formaal, og dersom Lykken vilde vedblive at begunstige disse Foranstaltninger saaledes som i sidste Saison, da kunde jeg ikke andet end glæde mig over, at min Bestyrelsested havde baaret idetmindste een god Frugt.

Mandag Formiddag, 10de Juli. Saavidt var jeg kommen i Nat, og ærgrer mig nu ved Dagens Lys ved at see, hvor styg min Skrift ved den kunstige Belysning er falden ud. Men De vil have Overbærelse dermed; De vil forstaae mine Ord, om end ved den hurtige Fart af Pennen Halvdelen af Bogstaverne skulde mangle. – Jeg indseer, at inden jeg slutter dette Brev, burde jeg meddele nogle Nyheder fra Kjøbenhavn, thi det er dog det, som man under et Ophold i Provindserne mest længes efter, og det vilde saaledes være til min egen Fordeel, om jeg derved kunde give mit Brev en forhøiet Interesse i Deres Øine. Men naar her nu aldeles ingen Nyheder er, eller jeg ialfald ingen veed, hvad skal jeg saa gjøre? Det er uheldigt, thi Alt hvad jeg kan meddele Dem af mine egne Tanker, er neppe Andet, end hvad De allerede veed. Saaledes faar jeg da ikke det mindste Nye at sige Dem. Thi en Beretning om Narrestregerne ved Konge-Fugleskydningen¹² forleden kan jeg vist spare mig, da De vel har læst den Berlingske Tidendes salvelsesfulde Rapport om denne vigtige Gjenstand, og maaskee endog Kjøbenhavnspostens¹³ Sarcasmer i samme Anledning i Dag, det sidstnævnte Blad kommer Dem vel ikke for Øie i det liberale Jylland. – Men Eet er der, som jeg maa sige, inden jeg slutter. Om jeg derved siger Dem noget Nyt, veed jeg ikke. Uagtet mine Breve til Dem visselig ikke indeholde eller komme til at indeholde Andet, end hvad den hele Verden gjerne maa vide, vilde det dog være mig en ubehagelig Tanke, om de læstes af nogen Anden end Dem selv. Et Brev er dog kun bestemt for Den, som det er skrevet til. Jeg vilde være geneert i mine Udtryk og komme til at skrive tørrere end ellers, dersom jeg skulde tage Hensyn til et Publicum, selv nok saa lille, og ikke kunde indskrænke mig til Hensynet til Den, jeg skriver til. Er det ikke ligesaa i den mundtlige Samtale? Det Samme, som jeg siger en Person under fire Øine, kan jeg i de fleste Tilfælde ogsaa sige i Andres Paahør, men jeg siger det paa en anden Maade, thi det Udtryk og den Tone, som forstaaes af den Enkelte, jeg taler med, maa ombyttes med et andet Udtryk og en anden Tone, for ikke at misforstaaes af Tilhørerne. Vil De altsaa, at jeg skal have den rette Glæde af at skrive Dem til, saa maa De indrømme mig Betingelsen for at kunne skrive frit og uden uvedkommende Hensyn. Skulde De, mod Forventning, finde Noget i mine Breve, som De fandt det Umagen værdt at fortælle, da kan jeg visselig ikke have Noget derimod; det er kun Brevene selv, hvilke jeg, skjøndt de ingen Hemmeligheder indeholde, ønsker bevarede som en Hemmelighed for Andre. – Svar mig nu endelig snart paa dette Brev, og fortæl mig om alle Deres Bedrifter, men især om Deres Tanker, og vær overbeviist om, at jeg bliver meget glad, naar jeg en af Dagene seer et Brev med Veile-Poststempel og med Deres mig saa bekendte Haandskrift paa Convoluten. – Tusinde Hilsener til Fru Benedictsen.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

S. T.

Frøken Maria Benedictsen

7

Kjelker¹⁴*pr Veile*

Kjøbenhavn 20 Juli 1854.

Denne Gang, kjære Maria, skal jeg ikke gjøre Forsøg paa at knuse Deres Taalmodighed under Vægten af et tæt beskrevet Qvart-Ark, emballeret i en stor, »fiirkantet« Convolut, der giver den fortrolige Meddelelse Udseendet af et trivielt Forretningsbrev. Idag følger jeg Deres Exempel, og vælger det beskedenere Octav-Ark, endskjøndt det rigtignok ikke er saa ziirligt som Deres. Maaskee taber jeg en Fordeel derved. Det er ikke sagt, at naar dette Brev kommer i Deres Hænder, ledsaget af forskjellige andre Breve i samme Format, De da, ligesom forrige Gang, gjør *mit* den Ære at læse det først, men det er ogsaa det Samme, naar De blot vil læse det, og – besvare det. Dog, lad mig i den Anledning sige, at jeg ikke vil være ubeskeden i mine Ønsker. Jeg veed godt, at De ikke er reist til Jylland i Sommerferien, for at hænge over Skriverbordet, med Pennen i Haanden. De er reist for at more, for at adsprede Dem, for at forfriske Sjæl og Legeme. Ikke noget Øieblik, som De kan anvende til dette Formaal, kunde jeg ønske at berøve Dem. Men naar der kommer andre Øieblikke, for hvilke De ikke har bedre Anvendelse, saa glæd mig med Deres meddelende Ord, som jeg altid længes efter og altid paaskjønner. De seer, jeg har faaet en Skræk ved at tænke, at De maaskee skriver, blot for at opfylde et Løfte, og at De maaskee helst vilde være fri. Vistnok er der Intet i Deres Breve, som kunde lede mig paa den Tanke, men den forekommer mig saa rimelig.

Om Deres *Bedrifter* giver De mig i det sidste Brev, som jeg modtog igaar Morges, en meget livlig Fortælling. Men om Deres *Tanker*, som jeg helst vilde kjende, siger De, at de ere i et Chaos, som trænger til at klares. Nu vel, Klarheden kommer nok engang af sig selv; og her maa jeg jo igjen sige, at De er ikke reist til Jylland for at tænke, hvilket man kan gjøre ligesaa godt i Kjøbenhavn. At lade Tankerne hvile en Tidlang, medens man blot lever af de Indtryk, som komme udenfra, er ligesaa nødvendigt for Sjælen, som Søvn for Legemet. Og dog seer jeg jo, at der har været enkelte Øieblikke, hvor Eensomheden har tiltrukket Dem; men det er just i saadanne Øieblikke, at Tankerne vaagne og ere i Begreb med at klares.

Een Tanke har De dog meddelt mig, og angaaende den maa jeg, efter min gamle utilladelige Vane, sige Dem imod, fordi den vistnok beroer paa en Illusion. De vil lee, naar De læser Begyndelsen af min Udvikling, thi Begyndelsen dreier sig om noget meget Ligegyldigt, men den skal snart føre til det Vigtigere.

De holder meget af Hunde; det gjør jeg med.¹⁵ Jeg har næsten altid haft en Hund; den sidste, som var af ægte Blodhund-Race, maatte jeg skille mig ved i Foraaret, fordi den fik en ulægelig Sygdom, og endnu har jeg ikke faaet en Stedfortræder, men vil gjerne have en. Deres Ideal af en Hund er en glubsk Hund, som kun elsker Dem, men er uvenlig mod alle Andre. Dette er upaativelig alle Hunde-Elskeres Ideal, og denne Egoisme, som De kalder den, have

vi Alle. Men allerede her er en Illusion. Denne udelukkende Kjærlighed faaer man ikke, og allermindst, naar man, som De, ofte maa være fraværende fra Hjemmet, paa Steder, hvor man ikke kan tage Hunden med; da slutter den sig til de andre Folk i Huset, fornemmelig til Kokkepigen, og hvad vil De synes om, at en Kokkepige overvinder Dem i en Duel en amour, eller, for at blive ved Stykkets danske Titel,¹⁶ at Qvindens Vaaben ere stærkere hos Kokkepigen end hos Dem? Dog, dette er kun Udgangspunktet for mine Bemærkninger; jeg kommer nu til Det, jeg egenlig vilde sige. Jeg kan ikke, siger De, nægte, at det er en Ting, man maa sætte megen Priis paa, at vide sig, *kun sig allene*, rigtig afholdt, om det saa kun er af en Hund. De gjør her et Saltomortale fra Hunden til Menneskene. Hvad der er en Dyd for Hiin, vilde ikke ubetinget være det for Disse. Det er muligt, at man kan opnaae denne exclusive Kjærlighed hos en Hund; men tænk Dem nu et Menneske, som elskede Dem allene, medens han var uvenlig mod alle Andre; De vilde snart ophøre at elske ham, fordi man ikke kan elske en Menneskehader; og De kunde saa meget bedre ophøre dermed, som hans Kjærlighed til Dem ikke vilde være meget værdt, thi Kjendetegnene paa sand Kjærlighed ere lige de modsatte af dem, som De forlanger. Den, hos hvem Kjærlighed opstaer, modtager med det Samme øget Kjærlighed til alle Mennesker og til den hele Verden. En Mand, som forelsker sig i en Pige, faaer i samme Øieblik større Interesse for det hele qvindelige Kjønn, faaer mere Blik paa den qvindelige Elskværdighed hos Andre, finder større Interesse i Omgangen med Damer, udmærker dem mere end tilforn og behandler dem med større Galanterie. Den nylig afdøde Biskop Mynster har i sine Livs-Erindringer¹⁷ en meget fiin psykologisk Bemærkning i denne Anledning. Han siger, at han ofte har gjort den Erfaring, at naar han var forelsket i en Pige, der ikke gjengjældte det, men holdt sig tilbage, overraskedes han efter nogen Tids Forløb ved et pludseligt Omsving hos Pigen, idet hun nu kom ham imøde med stor Venlighed, uden at han vidste nogen Grund til denne Forandring. I Begyndelsen lod han sig narre deraf, og saae et gunstigt Varsel deri, men snart opdagede han, at den forandrede Tone hidrørte fra en hemmelig Forlovelse, der saaledes udbredte sit Rosenskjær over den unge Piges hele Synskreds, at hun venligt nærmede sig Alle, ligesom også Bevidstheden om nu at være bunden gav hende en Garantie for, at hun ikke ved at være forekommende mod en Anden, kunde risquere en Forbindelse, som hun siden vilde fortryde. »Knoppen« – siger han – »havde aabnet sig og begyndt at dufte, men den duftede ofte for en Anden«. – Ikke desmindre har De unægtelig Ret i, at man i Kjærlighed vil vide sig elsket allene; denne Fordring gjør Enhver; men Accenten maa da også falde paa Ordet »elske«. Den Kjærlighed, man kalder Elskov, vil man ikke dele med Andre, men herfra er et stort Spring til den blinde Forgudelse af en Enkelt, forbunden med Uvenlighed, eller endog blot Ligeegyldighed mod Andre. Hvorfor, kjære Maria, vil De da søge Deres Ideal realiseret hos en Hund? Troer De ikke, at De engang vil finde det realiseret hos et Menneske? Det vil De ganske vist, men Hovedsagen er, at De lader Tiden raade, og ikke selv gjør nogen Bestræbelse derfor, thi isaafald bliver det let til en ulykkelig Illusion.

Iøvrigt har jeg allerede et Par Friere til Dem; det kommer nu an paa, om De ikke giver Dem Kurven. Jeg selv tør endnu ikke give Dem noget Raad i

denne Anledning. Men Ingen af disse Friere love udelukkende Kjærlighed til *Dem*, hvilket De vil vide at finde Dem i, da det er Friere til Deres Talent. Jeg kan uden Indiscretion nævne dem: det er Professor Overskou og Concertmester Bredahl, som vil have Dem til den unge Hornblæser i det gamle Syngestykke af disse Herrer, »Guerillabanden«,¹⁸ og Prof. Overskou frier endvidere for en comisk Rolle i Molières Comedie »Det tvungne Giftermaal«,¹⁹ hvoraf han har lavet en ny Oversættelse. Jeg skal nu gjøre mig nærmere bekendt med begge Dele, da jeg ikke ret husker nogen af dem, og skal da nærmere sige Dem, hvad Mening jeg for min Part har. Indtil da er det vel bedst ikke at omtale Sagen.

Jeg seer, at De savner Lecture, men det er Deres egen Skyld, thi den Gjenstand maa man selv forsyne sig med paa en Reise, ligesom mange Reisende forsyne sig med Kaffe, for ikke at dræbes af Verishusnes Cichorie. I Litteraturen er megen Cichorie, saavel i de Ridder-Romaner, som De characteriserer med saa megen polisk Ironie, som maaskee ogsaa i »Ole Hjemløvs«,²⁰ hvilken jeg ikke har læst endnu, endskjøndt jeg har kjøbt og betalt den, men jeg har ringe Tro til den. Goldschmidt har visselig gode Evner, lad det endog hedde Talent, men han er som Skribent holdningsløs og upaalidelig, dertil forfængelig, og uden det rette Fundament.

Det er jo en morsom og bevæget Dag, De har tilbragt den Søndag, da jeg sad her og skrev Dem til paa samme Tid, som De var hvidklædt Pige paa La-huus[?].²¹ Det glæder mig, at De havde smukt Veir. Jeg, der samme Dag var paa Landet, havde det frygteligste Regnveir,²² som jeg mindes at have oplevet her i Byen, og som med forskjellig Styrke rasede fra Kl. 4 om Eftermiddagen til næste Morgen. Det var ikke som en Regn, men som et Skybrud. Jeg kjørte i en lukket Vogn med en anden Herre, og havde ingen Nød, men jeg saa megen Nød paa Damer og Herrer paa Strandveien. Veiret havde været smukt lige til Kl. 4, Damerne havde i al Tillid til en høiere Styrelse taget deres bedste Sommerhatte paa, og nu kom dette vaade Overfald! Et Overfald af Røvere havde været bedre. Saa ondskabsfuld var jeg, at jeg ikke kunde bare mig for at lee over al den Elendighed. Tænk Dem de store aabne Vogne med 16 til 24 Personer paa! Ved Charlottenlund saae jeg Nogle staa af Vognene, men de saae Alle, baade Damer og Herrer ud, som om de vare trukne op af Vandet; det regnede lige-saa stærkt fra deres Klæder som fra Himlen. Der var ingen anden Redning for dem, end at klæde sig af til den sidste Trævl og faae Tørt paa. Men det have de neppe kunnet effectuere.

Lad mig nu blot bede Dem være overbeviist om, at jeg med mine Ytringer om Hunde ikke har havt isinde af fornærme Deres Onkels Hund. Men Deres Onkel maa ikke klage over dens Utroskab, og De selv maa deri have et Beviis for, hvordan det er bevendt med dens udelukkende Kjærlighed. Forresten kan De vel vide, at jeg ikke fortænker Dem i, at den saa gjerne slutter sig til Dem. Jeg sympathiserer med Dialma²³ saavel som med Fætter Adolph. — Kan De hitte Rede i disse forvirrende Randgloser paa langs af Papiret? Min Hilsen til Fru Benedictsens. Lev ret vel, og naar De kan, naar De vil, glæd mig med et Brev.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

5.

Kjøbenhavn, 4. August 1854.

Kjære Marie!

Det er dog ynkeligt med den langsomme Postgang paa Landet. For en Time siden modtog jeg Deres Brev af 31 Juli, og paa samme Tid bragte det samme Postbud mig Brev fra Marienbad af samme Dato. Correspondancen mellem Böhmen og Kjøbenhavn gaaer altsaa i samme Tid som mellem Collerup Præstegaard og Kjøbenhavn. Følgen heraf kan nu let blive, at dette Brev først indtræffer paa Deres nye Station Kjelkjær, efter at De er reist derfra til Nymølle,²⁴ men isaafald haaber jeg, at Brevet vil blive sendt efter Dem. Jeg kan ialfald ikke gjøre Andet end hvad jeg gjør, idet jeg svarer en Time efter Modtagelsen af Deres Brev. Og denne Gang længes De maaskee netop efter mit Svar, for at kunne træffe Bestemmelse om Deres forlængede Ophold. Lad mig da strax begynde med at sige Dem, at De ikke behøver at være tilbage til den bestemte Tid, men at det vil være tilstrækkeligt, naar De er her et Par Dage inden Saisonens Begyndelse den 1ste September, dog heller lidt for tidligt end for sildigt, thi uagtet jeg ønsker, at holde de Stykker, hvori De har Roller, nogen Tid borte fra Repertoiret, kan jeg dog ikke vide, hvilke pludselige Forstyrrelser der kunne indtræffe og gjøre en Forandring i Bestemmelsen nødvendig. Lad mig nu see, at De skjønner paa min Uegennyttighed, og om muligt belønner mig for den, thi jeg kunde jo let finde paa et Paaskud til at faae Dem hjem, og vilde derved vinde, at jeg saa meget snarere fik Dem at se. Tilstaa nu, at jeg er en ædelmodig Sjæl.

Hvad de to Frierier angaaer, da har jeg, i Egenskab af Deres Værge og Formynder, bestemt afslaaet det ene, nemlig Damen i Molières Stykke, da det er en Rolle, som De, idetmindste for Øieblikket, aldeles ikke bør spille. Hvad det andet Frieri angaaer, da troer jeg, at det snarere vil erholde mit Samtykke, saafremt det i det Hele kan lønne sig at fremdrage et Syngestykke, hvormom rigtignok Alle sige, at der er meget Smukt deri – det siger ogsaa De – men som ikke desmindre er spørløst forsvundet saa at Ingen kan huske det Mindste deraf. Imidlertid kan det jo være, at den forrige Udførelse har været slet, og at Stykket nu med en bedre Besætning kan spille sig op. Jeg har endnu ikke faaet Stykket læst, og maa derfor beklage, at jeg ikke denne Gang kan meddele Dem de nærmere Efterretninger, som De ønsker, hvilket jeg imidlertid haaber at kunne gjøre i et følgende Brev.

Jeg seer med Fornøjelse, at De morer Dem godt paa Deres Tour. Men jeg beder Dem indstændigt om at være forsigtig med den forestaaende Ridning paa Nymølle, og for Alting ikke begaae den Daarskab at sætte over Grøfter. Jeg seer med Skræk, at Deres Ridehest er en Norbagge, som er den allerfarligste Hest at ride paa,²⁵ fordi den er udressabel og stædig som et Æsel, og sandelig ikke skikket til at sætte over med. Jeg kan godt lide, at De ikke dandsede. Der er noget Profant, for ikke at sige Raat, i den hele Baltone, i den Maade, hvorpaa Herrerne behandle Damerne. De tre gamle Damer, som roste de fordums Engelskdandse, kan jeg imidlertid ikke være enig med. Disse Dandse vare ugratiøse, tumultuariske, latterlige. Polonaisen vil jeg lade staae ved sit Værd. Men den egenlige Anstands-dands er Menuetten, som nu begynder at komme i Mode igjen; idetmindste seer jeg af Adresse-Avisen at Dandselærerne nu til-

byde Underviisning i den, og forsikre, at den kan læres paa 3 à 4 Timer. Jo pyt! Jeg tør nok sige, at der nuomstunder ikke er *Een*, som kan lære den paa et heelt Aar, eller nogensinde, thi den fordrer en legemlig Holdning og Anstand, som næsten Ingen faaar i vor ledeløse Tid, hvor de Fleste ikke kunne staae paa deres egne Been, uden at holde sig med Hænderne ved Et eller Andet. Den nuværende Dands er egenlig kun passende for Børn, som den kan klæde nydeligt, medens de fleste Voxne, baade Damer og Herrer, tage sig frygteligt ud, og blive formelige Caricaturer. Jeg vil imidlertid indrømme, at De med Deres Figur maa kunne blive indenfor Skjønhedens Grændser, naar De danser, men det er dog bedre at lade det være.

Jeg har netop i mine forrige Breve villet spørge Dem, om De ikke af og til besøgte de berømte Jellingehøje, som, efter Kortet at dømmes, ligge ganske nær ved Collerup. Nu seer jeg med Fornøielse, at De har været der, »skjøndt med endeel Besvær«, som der staaer i »Don Juan«²⁶. En mundtlig Beretning herom, i større Udførlighed, end den skrevne, haaber jeg at erholde, naar vi sees igjen, hvilket jo desværre nu vil vare længere, end jeg først havde gjort Regning paa. Bliv kun ikke imidlertid Zigeunerinde, thi saa drager De ud i den vide Verden, og jeg seer Dem da aldrig meer.

Deres forrige Brev syntes mig nok at røbe en mindre oprømt Stemning end det første. Men tro kun ikke derfor, at det har kjedet mig; det kan aldrig blive Tilfældet med noget Brev eller noget Ord fra *Dem*.

Min Kone, som De er saa god at spørge til, befinder sig særdeles vel, og jeg tør haabe, at Deres gode Spaadom om hende vil gaae i Opfyldelse.

Denne Gang skal De slippe med et kort Brev, thi jeg har ikke Tid til at gjøre det længere idag, og De har jo sat mig i den Nødvendighed ikke at kunne opsætte mit Svar til imorgen.

Lev ret vel, fornøi Dem, men vær forsigtig, baade i den ene og den anden Henseende, og lad mig snart høre fra Dem.

Deres hengivne

I Hast.

J. L. Heiberg.

6.

Til

Frøken Maria Benedictsen

8

Nymølle
pr Apenrade

Kjøbenhavn. 12 August 1854.

Kjære Maria!

Det var jo en overraskende Nyhed som Deres elskværdige lille Brev bragte mig idag: at De kommer hjem den 18de eller 19de, det vil sige allerede paa Fredag eller idag otte Dage. Det havde jeg ikke ventet eller haabet. Rigtignok har De den Forsigtighed at skrive: »efter al Sandsynlighed«, thi al Sandsynlighed er gjerne usandsynlig. Jeg vil derfor slet ikke vente Deres Ankomst før et Par Dage sildigere end Bestemmelsen, og vil endda være meget tilfreds med Skjæbnen.

Jeg troer ikke, at det er denne behagelige Efterretning allene, som giver

Deres Brev et eiendommeligt Præg i mine Øine. Dette Præg, som jeg ikke ret veed at beskrive, udspringer af hele Brevet, uden at jeg dog kan sige, hvorfor eller hvordan. Men der er noget Eventyrligt ved det Hele. De fører mig ud i forunderlige, fremmedartede Egne: den vilde Hede, hvor jeg indbilder mig at see Dem som Zigeunerinde, afvexler pludselig med egebevoxede Bakker, gennemskaarne af en frugtbar Strøm, der udklækker Sivplanter og hvide Vandklokker.²⁷ Derfra føres jeg til en Fabrik, der passer udmærket i Romantiken formedelst den unge sygelige Pige, der lever i et Haab, som skal opfyldes om fire Aar, en Sandsynlighed, der – som De formoder – desuden ogsaa kan være usandsynlig nok. Endelig forandres Scenen igjen, og jeg seer Dem sidde i Deres Soveværelse ved Midnatstid, for aabent Vindue, i Maaneskin, medens Lysene flammer paa Bordet, og Elverdansen gaaer udenfor Vinduerne. Og nu, hvorfor sidder De der? For at skrive til mig. Kan det saa undre Dem, om jeg selv rives med i denne magiske Hvirvel, og beholder et Indtryk af Brevet, lig en Sommernatsdrøm?

Og selv vor lille Correspondance, som har været mig til saa megen Opmuntring og Fornøjelse i Sommer, den er vel nu omtrent til Ende. Det er muligt, at jeg endnu kan faae et Par Ord fra Dem, – skjøndt jeg neppe venter det – men for mig bliver det isaafald neppe muligt at besvare den, uden mundtligt ved Deres Hjemkomst, med mindre Deres Afreise skulde blive udsat, hvilket jeg dog heller ikke ønsker. Da jeg altsaa maa antage, at dette Brev bliver det sidste, som jeg kommer til at skrive Dem til for denne Gang, saa lad mig nu samle hvad jeg har at svare paa eller vil skrive om, og, om muligt, Intet forlemme.

Naar jeg har været saa dristig at kalde mig Deres Formynder og Værge, da har jeg dog ikke ganske ment det saaledes, thi jeg betragter Dem ikke som umyndig; jeg har kun villet være Deres Raadgiver ved visse Leiligheder, og troer ogsaa at have bemærket, at hos Dem finder et godt Raad et godt Sted, endskjøndt jeg ikke overseer, at man let kan komme til at gjælde for paaatrængende, naar man gjør sig selv til Raadgiver, uden at være anmodet derom. Hvad nu den omtalte Rolle i Molières Comedie angaaer, da er jeg temmelig vis paa, at De vil give mig Ret i at vrage den paa Deres Vegne. Men jeg vil ikke spille det knapt tilmaalte Papir med en Udvikling, som jeg kan gjøre lettere og hurtigere, naar jeg taler med Dem. Om Rollen i »Guerillabanden« ønsker De at høre noget Nærmere, og jeg har nu ogsaa løbet Stykket igjennem. Det er – oprigtigt talt, men ikke mine Ord igjen – temmelig tyndt og flaut, med megen affecteret Rørelse, og hvad Musiken angaaer, da hedder det sig jo rigtignok, at der skal være meget Smukt i den, men hvad vil det sige, naar ingen Sjæl har beholdt mindste Indtryk af den, eller kan huske det Ringeste deraf? Den lille Hornblæser i Stykket er en munter Drengerolle, omtrent som Cadetten i »De Uadskillige«,²⁸ kun under andre Forhold, i andre Localiteter og andet Costume. Han har nogle muntre Viser at synge, og jeg tvivler ikke paa, at denne Rolle vilde være meget passende for Dem, og at De vilde blive en nydelig lille Hornblæser. Men jeg indseer ikke, hvorledes et Par af de andre større Roller skulde kunne besættes, og maa finde det Forslag, som Forfatter og Componist have gjort, meget voveligt. Blandt Andet ville de have den vordende Tenorist Hr. Steenberg²⁹ til den franske Officer, den egenlige Elsker; men uden at tale

om, at Hr. Steenberg vistnok ikke har den Routine paa Scenen, som udfordres til at spille en saadan Rolle – hvordan det saa gaar med at synge den – saa er bemeldte Hr. Steenberg bleven alvorlig syg i Jylland, og det har lange Udsigter med hans Helbredelse og hans Ankomst til Kjøbenhavn. Og heri ligger da igjen en Vanskelighed for Deres Project om Joseph, thi dette Stykke skulde jo netop anvendes til Steenbergs Debut. Hvorvidt det forresten vilde lykkes at faae Benjamins Partie fra Mad. Rung,³⁰ skal jeg lade være usagt. Dernæst er det et Spørgsmaal, hvorvidt det vilde være klogt af Dem at optræde just i det Partie, hvori Mad. Rung maaskee har behaget mest, eller ialfald mishaget mindst. Jeg troer nu ogsaa om Dem, at De snarere skal have de skjelmiske Roller end de alvorlige og høitidelige. Men hermed vil jeg dog endnu ikke have Sagen betragtet som afgjort. Det Visse er, at det vil trække længe ud, inden der kan tænkes paa at bringe Joseph paa Scenen.

Om siden jeg nu er kommen ind paa Theatersager, saa har jeg en Bøn til Dem, som jeg ret meget vil bede Dem om at opfylde, hvis De kun er nogenlunde tilbøielig dertil. Da De kommer tidligere til Byen, end jeg havde troet, og maaskee tidligere, end de Fleste troede, saa vil De ikke undgaae Anmodninger om at assistere ved Concerter og Aftenunderholdninger, thi Familien Price³¹ skal have et Par i August Maaned, og Sangeren Schram³² har ogsaa isinde at give en, hvilket jeg har maattet tilstede ham, da han ingen fik i Foraaret eller i Sommer, – uden at tale om, hvad der ellers kan vanke paa Klampenborg og andre Steder, til Indtægt for Sygehjem eller store Mænds Billedstøtter o. s. v. Alle saadanne Anmodninger vilde jeg bede Dem om at afslaae for Øieblikket, og De kan gjøre det, naar De siger, at De for det Første ikke føler Kald til at optræde som Concertsangerinde, hvori der altid ligger en vis Prætension, som De ikke vil gjøre Brug af, førend De er stærkere befæstet i Publicums Bekjendtskab til Dem som Kunstnerinde. Saaledes kan De ovenikjøbet blive rost for Deres Beskedenhed. Jeg tilstaaer, at det var mig meget imod, at De deeltog i flere Aftenunderholdninger i Juni Maaned, og især i den sidste, hvor De optraadte som Solosangerinde. Det var ikke klogt, det var ikke vel betænkt, men jeg vilde ikke sige Noget derom, da De allerede havde givet Deres Løfte. Hos Sahlertz³³ havde De nu meget godt kunnet undskylde Dem, da Programmet blev forandret, og De, istedenfor at udføre en Stemme i det combinerede Nummer, fremtraadte med Romancer, hvilket gjorde større Fordring, og hvortil De ikke var forpligtet ved Deres oprindelige Tilsagn. Det var samme Aften, som De om Formiddagen var hos mig. Jeg var ilde tilmode over hvad der forestod, men vilde naturligviis ikke sige Noget, som kunde give Dem Skrupler. Nu derimod, da De, som jeg formoder, ikke har givet noget Løfte, er det den rette Tid at bede Dem være paa Deres Post, og jeg troer, at De engang vil takke mig for mit Raad. – Misforstaa nu ikke mine Ord, kjære Maria! Alt hvad jeg siger, siger jeg af oprigtig Hengivenhed for Dem. De kan troe, jeg har Uret, men De kan ikke tvivle paa min Oprigtighed.

Om nu Farvel! Gid de Dage af Deres Landliv, som endnu ere tilbage, maa blive rige paa Glæde, og gid jeg snart maa see Dem sund og fornøjet og med uforandret Venskab for

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

7.

Til

Prøveskuespillerinde Jfr. Marie Benedictsen.

FRA THEATERDIRECTEUREN.

Kjøbenhavn, d. 7 April 1855.

At De ved allerhøieste Resolution af 2den d. Md., communiceret ved Cultusministeriets Skrivelse af 4de næstefter, er tillagt Prædicat af »Prøveskuespillerinde« med Adgang til Deelagtighed i Feu, – undlader jeg ikke herved at meddele Dem til fornøden Underretning.

J. L. Heiberg

/ Løffler.

8.

Fru Maria Meyer,
født Benedictsen.

20 Decbr. 1856.

Det skal være mig en Fornøielse, høistærede Frue, at aflægge Dem mit Besøg paa Mandag, omtrent Kl. 2, i den Tanke, at dette Klokkeslet vil convenere Dem.

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

9.

Fru Maria Meyer,
født Benedictsen.

3 Februar 1857.

Høistærede Frue!

I dette Øieblik modtog jeg Deres Pakke, hvorom De skal høre nærmere med det Første. Ved at eftersee Sangene, finder jeg det ganske overflødig, at De uleiliger Dem med en Afskrift, da de alle ere bekjendte. Ved de to Bellmanske behøver De blot at angive Nummerne i Bellmans Samling; og den eneste Melodie, hvoraf en Afskrift maaskee kunde behøves, er den svenske: Tänk nogongång.³⁴

I Hast

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

10.

16 Februar 1857.

Hermed, høistærede Frue, følger Vaudevillen³⁵ tilbage, fordi jeg efter nøiagtig Gjennemlæsning troer at burde gjøre Dem opmærksom paa Et og Andet, som maaskee kunde behøve en Revision.

Men først lad mig takke Dem for de tilsendte »Nye Eventyr«,³⁶ som jeg har læst med Fornøielse, især »Dagligstuen og Kjøkkenet«, som har moret mig meget. For den historiske Sandheds Skyld, som dog selv i et Eventyr ikke er

ligeegyldig, naar det behandler et givet Factum, vilde jeg kun ønske, at Guldspillet, som i Virkeligheden var udenfor den hele Begivenhed, ikke havde været fremstillet som Anledningen til den sidste Catastrophe, hvorimod jeg her havde ventet at træffe det egenlige Stridsæble, den Dame, der blev vraget og næsten infam casset af Lysexaxen, fremstillet under en kjendelig Lignelse, f. Ex. som en af de store, blaamalede japanske Vaser, som man seer i gammeldags Haver. Bogskabet er blevet yderst velvilligt behandlet af Forfatterinden, og er ikke saameget af Træ, at det jo glæder sig derover.

Men til Vaudevillen! – Jeg skal begynde med et Par smaa Detailbemærkninger angaaende enkelte Repliker eller Sætninger, hvori jeg har troet at finde en Modsigelse med hvad der siges paa andre Steder.

Pag. 4. Naar Regine siger: »Du veed nok, at enhver ung Pige har et Ideal«, saa vækker det Forestillingen om, at hun elsker – om ikke den spanske Ridder – saa dog en Anden, og at Manden ikke har synderlig Plads i hendes Hjerte. Dette synes dog, efter det Følgende at dømme, ikke at være Meningen. Men isaafald er det ikke godt, at den omtalte Replik vækker en ugrundet Formodning, thi om end Tilskueren under Stykkets Fremgang glemmer disse Ord, efterlade de dog et Indtryk, som let kan forvirre Total-Indtrykket af Characteren.

Pag. 5. Regine fortæller, at den spanske Ridder ofte er gaaet forbi hendes Vinduer inden den Dag, hun traf ham i Charlottenlund. Men af hans egen Fortælling Pag. 19 er det indlysende, at han ikke kan have gjort det før efter Mødet i Charlottenlund, da det først var der, at han fik Underretning om Roses Tilbagekomst efter Reisen.

Pag. 10. Naar Fritz har gjort sine Spørgsmaal angaaende den »fremmede Frøken«, kan Hanne let komme paa den Tanke, at det er Frøkenen, hvem Fritz søger, og behøvede ikke i sin Monolog (samme Side) at sige, at naar han ikke vil frie til Fruen, veed hun ikke, hvad hun skal troc.

Pag. 12. Walters Monolog synes at være holdt i en altfor alvorlig Tone, der ikke harmonerer med den lette Behandling af Forholdene og Charactererne. Her gaaer Stykket ligesom ud af Tonarten og bebuder sig som Fragment af et alvorligt Stykke, der skildrer en Lidenskab. At han kaster Brevet paa Gulvet, istedenfor at lægge det, hvor han tog det, er vel heller ikke naturligt, thi han taber jo dog ikke al Besindighed, og jo vigtigere derfor Brevet forekommer ham, desto mindre vil han kaste det paa Gulvet.

Samme Blad, den anden Side. Hannes Lignelse om Vaske, smudsigt Vand og Afløb er visselig meget træffende, men udentvivl for massiv til at kunne siges af en Skuespillerinde, især en ung.

Naar jeg nu, efter disse meer eller mindre ubetydelige Detailbemærkninger, der, forsaavidt De vil tage Hensyn paa dem, kun betinge ligesaa ubetydelige og let anbringelige Rettelser, skal yttre en Mening om Stykket som en Heelhed, da har jeg en Betænkelighed, som allerede, da De forelæste mig det, dukkede op hos mig, men som jeg siden, ved egen Læsning, har fundet end mere bestyrket, nemlig at Stykket i en altfor paafaldende Grad minder om et andet bekjendt og meget yndet Stykke, jeg mener »Enten elskes eller døe«. ³⁷ Den hele Samtale mellem de to Damer i Begyndelsen af Stykket maa med tvingende Nødvendighed bringe hiint Stykke i Tilskuerens Erindring, og i det Følgende

komme lignende Reminiscenser, f. Ex. i det rigtignok af mig selv foranledigede Træk, at Regine i første Øieblik ikke synes godt om den Opdagelse, at det ikke er hende, som den Ubekjendte elsker.

Dette hele Punkt maa jeg bede Dem nøie betænke, inden Stykket formelt indsendes til Theatret. Der er Intet farligere for et Stykke end at minde om et andet af lignende Indhold, især naar dette andet – jeg tør vel sige det i al Oprigtighed – er langt mere piquant i sin Composition og sin Dialog, og Ideen langt mere gennemført.

Hvad der nu skulde hjælpe paa denne Mislighed, er, at Stykket er en Vaudeville, hvorved der er Mulighed for, at det eiendommelige lyrisk-musikalske Element kunde paatrykke det Hele et eiendommeligt Præg, hvorved hiin Mislighed nedsættes til noget Underordnet, glemtes, eller ialtfald erstattedes ved en anden Interesse. Men her møder den Omstændighed, at saa godt som alle Sangene – maaskee med Undtagelse af den af Fra Diavolo³⁸ og den lille svenske – ikke udspringe af nogen musikalsk Fordring i Situationerne, men see ud som indlagte Nummere, der vilkaarligt ere anbragte, og kunne tages bort, uden Indflydelse paa det Hele.³⁹ Nogle af dem staae som Monologer, ligesom Arier i en Opera, men derved svækkes Vaudeville-Præget. Saaledes har Tjenestepigen Hanne, som ellers er en lidet fremtrædende Biperson, ikke mindre end 2 saadanne monologiske Sange; og Blom, der er en mægtig Mand, og som ved sin Ankomst træt og hed kaster sig i en Lænestol, for at hvile sig, er neppe bleven ene, før han synger den bekjendte Bellmanske Melodie N° 13⁴⁰, som i Tact, Tempo og Character antyder alt Andet snarere end Phlegma. Og endelig, naar jeg skal være ganske oprigtig, savne Texterne til disse Melodier altfor meget, hvad man kalder Pointe, og som dog var Det, der især skulde hjælpe paa det temmelig Løse i Sujettets Udførelse. Kun i een af Sangene, den af Fra Diavolo, som er den bedst anbragte, findes igjennem de to Vers et Slags Tilløb til en Pointe, som man derfor venter i det 3die Vers, men dette kommer slet ikke.

Under disse Omstændigheder maatte alle eller de fleste af Sangtexterne omarbejdes, af den Grund, at de ikke passe til Melodierne. Naar De vil lægge Mærke til de Verslinier, som jeg har udhævet ved et Blyantskors i Margen, vil De see, at de ikke have det behørigte Antal Stavelser, for det meste for faa, sjeldnere for mange. Vel kan man, ved at gjøre Vold paa en af Delene eller paa begge, næsten synge enhver Text til enhver Melodie; men det Skjønne, det Tiltalende i Forbindelsen af begge findes kun, hvor de passe sammen som en Fod i en Silkestrømpe. En anden Mangel er, at i flere Sange, hvor Melodien gjentager en Sats, medens Ordene ikke skulle gjentages, men Melodiens Gjentakelse være forenede med nye Ord, har De bibeholdt de gamle, som altsaa maa gjentages, hvilket ikke gaaer an, eller ogsaa maa Repetitionen i Melodien falde bort, hvilket endnu mindre gaaer an. Exempler: Sangen af Fra Diavolo, hvor Melodien gjentager de 4 første Linier i hvert Vers, men her findes ingen Text til Gjentakelsen. Det Samme gjælder om de 4 første Linier i Bellmans N° 13, som derimod ikke kunne bruges til at slutte med, fordi Melodien saa ikke vilde ende i Grundtonen. Enden maa være »... det er et Pjok«. Forskjellen mellem mandlige og qvindelige Riim er paa flere Steder negligerede, saasom i Sangen af Fra Diavolo og den paa Melodi af »In Berlin, sagt' er«. ⁴¹ I den første

har jeg ved et eget Blyantsmærke (—) antydet den mangelfulde Linie. Den anden Vise er vel omtrent ligesaa correct som Originalens, men denne er ogsaa meget uregelmæssig.

Summa summarum af min Mening er: at naar de af mig paapegede formeentlige Mangler, som *kunne* rettes, blive rettede, er det dog et Spørgsmaal, om der ikke i et Stykke, som er bestemt til *offentlig* Fremstilling for det hele Publicum, behøves et mere substantielt Indhold, en fastere Holdning i Udførelsen, en skarpere Tegning og en sikkrere Bevægelse mod et bestemt Maal, eller om en vis Livlighed i Tanken, Hurtighed i at combinere, Lethed i at bringe Tankerne paa Papiret ere Nok til at tilfredsstille de ikke ringe Fordringer, som man i Almindelighed stiller til et dramatisk Arbeide, selv om det kun giver sig ud for en Bagatel. Jeg maa overlade Spørgsmaalets Besvarelse til Dem selv, men skal ialfald tilføie, at selv om De maatte finde Dem ved nøiere Overlæg foranlediget til at holde dette Arbeide borte fra Scenen, behøver De derfor ikke at betragte det som spildt Umage, thi De kan betragte det som et Forstudium, som en Øvelse, og de Erfaringer, som De har gjort ved denne Øvelse, kunne komme Dem til Nytte, naar De engang tager fat paa et andet lignende Arbeide.

Jeg afventer nu Deres nærmere Bestemmelse, og forbliver imidlertid, som stedse,

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

Min Compliment til Deres Gemal.⁴²

11.

S. T.

Fru Maria Meyer,
født Benedictsens
Bredgade 174 B,
første Sal

3 Juni 1857.

Hermed, høistærede Frue, følger Manuskriptet til den lille Fortælling, som desværre er afbrudt — jeg tør ikke sige, paa det interessanteste Punkt, men dog meget tidligere, end Læseren kunde ønske. Dersom De selv havde forlangt det, vilde jeg ikke ovovet at betroee Fodposten Blade, hvis Tab jeg ikke kunde erstatte. Jeg venter nu med samme høitbetroede Bud at erholde Manuscriptet tilbage, naar De har gennemseet det, eller maaskee et andet Manuscript, hvis De har et saadant, endskjønt jeg ikke troer, at det vil behage mig saa meget som dette.

For omtrent otte Dage siden vilde jeg have aflagt et Besøg hos Dem, men Vinduerne i Deres Huus, som jeg saae fra Gangen i Kongens Have, røbede mig tydeligt, at Værelserne vare ubeboede. Siden hørte jeg, at De var reist til Sverrig, og nu erfarer jeg med Glæde, at De er kommen tilbage. Med Deres og Gemalens Tilladelse vil jeg snart gjøre et Forsøg paa at oprette det Forsømte.

Med Høiagtelse og Venskab

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

12.

S. T.

Fru Maria Meyer,
født Benedictsen.
Kronprindsessegade 401, D.

18 Marts 1858.

Det er paa Tide, høistærede Frue, at jeg takker Dem for Deres kjærkomne Brev af 8de dennes, og gratulerer Dem til den glade Begivenhed i Familien. Jeg længes meget efter at modtage nogen Efterretning om Dem, thi jeg vidste aldeles Intet, da jeg uheldigvis aldrig seer Nogen af Deres Omgangskreds. Det skal være mig en stor Fornøjelse at see Deres unge Stamherre; dog vil det, jeg tilstaar det, være mig en endnu større Fornøjelse at see Dem selv; og da det Sidste dog rimeligviis vil være forbundet med det Første, modtager jeg saa meget heller Deres behagelige Indbydelse. Dog vil jeg vente, til De er flyttet ind i Deres nye Local; jeg har da tillige den Fordeel at see Deres nye Arrangement og glæde mig over Forskjønnelsen i samme, uagtet det gamle ikke trængte dertil. Jeg begriber, at De med en vis Gru seer den Ruptur imøde, som en Flytning altid afstedkommer. Jeg selv har den største Skræk for at flytte. Naar man imidlertid, som De, kommer i en smukkere og bekvemmere Leilighed, saa finder man sig bedre i Overgangens Ubehageligheder. Det Modsatte maa være utaaleligt; jeg har lykkeligviis endnu ikke forsøgt det; gid jeg maa sige det i god Tid.

Hvad der meget glæder mig at høre, er, at Hr. Meyer er sluppen nogenlunde godt, skjøndt ikke uden Tab, ud af den, som man nu tør haabe, overstandne Crisis. Maa jeg bede Dem formelde ham min Compliment og bringe ham mit Ønske om, at der ovenpaa de 4 eller 5 magre Maaneder maa følge 7 fede Aar.

Skal De ligge paa Landet i Sommer? I disse Dage har man en begyndende Foraarsfølelse, der forleder til at lægge Planer for Sommeren. Hvad os angaaer, da have vi endnu Intet bestemt, uagtet vi nu, siden min Kone har faaet sin Afsked,⁴³ kunne nyde den gyldne Frihed, og, omtrent foretage os hvad vi have Lyst til, forsaauidt som det ikke overstiger de pecuniaire Ressources. De har Ret i, at det seer underligt ud ved Theatret,⁴⁴ og det kan vel være, at Deres satiriske Spaadom kan gaae i Opfyldelse. Jeg troer, at det er en Lykke for ethvert godt og retsindigt Menneske at være kommen ud af sin Forbindelse dermed. Jeg har tidt med Glæde tænkt paa, at De tog den Resolution at forlade det, thi jeg vilde nødig vide Dem i [?] Omgivelser, især nu, da jeg ikke mere kunde virke til Deres Gavn. Det er dog i mange Henseender gaaet, som jeg forudsaae. At den lille »Melkekande«,⁴⁵ som Alle raabte paa, ikke vilde være nogen Acquisition, vidste jeg iforveien, og vilde derfor, tiltrods for utallige Anmodninger, ikke indlade mig paa hendes Engagement. Nu har det viist sig, at hun allerede er færdig, og at Theatret har gjort Regning uden Vert.

Hvad jeg her har skrevet om Theatret vil De naturligviis ikke meddele Andre. Jeg er saa vant til at tale frit og uforbeholdt til Dem, og at stole paa Deres Discretion, at jeg vist aldrig kommer ud af denne Vane.

Endnu engang Tak for Deres Brev!

Deres uforanderligt hengivne

J. L. Heiberg.

S. T.

Fru Maria Meyer,
født Benedictsen.

[1859?].

De har ganske Ret, høistærede Frue, Deres Plan⁴⁶ har i høi Grad overrasket mig, – De føier til: mishaget mig, – og jeg vil ikke sige Dem imod. Jeg kan ikke betragte den som Andet end et uoverlagt Skridt, som De engang vil komme til at fortryde. Vel siger De, at selv isaafald vil De ikke fortryde det; De vilde tvertimod angre, om De ikke gjorde det, selv om De kom til at angre det, og De spørger mig, om jeg kan forstaae denne Paradox. Jo jeg forstaaer den kun altfor godt. Jeg forstaaer, at De har sat Dem denne Plan saa fast i Deres Hoved, at ethvert Forsøg paa at faae Dem derfra vilde være unyttigt; jeg forstaaer, at De vil stikke Fingeren i Lysset, og at De, skjøndt De brænder den, ikke vil fortryde at have gjort det. Saaledes er Deres Tanke, men Skjæbnen kan let gjøre Sagen saaledes i dens Udfald, at De dog kommer til at fortryde.

Naar De beder mig om at raade Dem, men dog ikke raade Dem fra Deres Forehavende, da vilde dette dog være det eneste Raad, jeg kunde give. Jeg vil derfor slet ikke raade Dem, da mit Raad jo ikke vilde nytte. Men jeg vil, i Henhold til det Venskab, hvorpaa De selv beraaber Dem, give Dem et Par Betæneligheder til Overveielse, for idetmindste ikke at have nogen Forsømmelse at bebreide mig.

De har allerede prøvet Theatret, og kan ikke have glempt, hvor Meget De havde at kjæmpe imod, baade hos Publicum og hos alle Kunstfællerne.⁴⁷ Hvad der dengang var Ubehagelighed, vil i Deres nuværende Stilling og Forhold blive Ydmygelse, og jeg troer, at der er saa megen Stolthed i Deres Character, at De bedre vilde taale al anden Ulykke end Ydmygelse. Hvorfor troer De da, at De ved Deres Gjenkomst vil kunne sætte Mere igjennem og have større Magt over onde, fiendtlige Aander, end tilforn? Tvertimod, hvad De ikke kunde besværges som ung Pige, vil De mindre beherske som gift Kone, og Nederlaget bliver – som sagt – langt mere ydmygende. Og har De da ikke nu andre Interesser end dengang? At være Hustru og Moder, er det ikke nok til at opfylde Deres Tanker, og hvad betyder den saakaldte Kunst ved Siden af Livets stærke Magter? Det er Kunsten, Deres Kjærlighed til Kunsten, som De kalder til Hjælp for Deres Plan. Men er Kunsten da det Eneste, og har Livet ikke væsenligere, betydningsfuldere Sider? Og hvad er det endelige for en Kunst? Den fortjener jo neppe dette pralende Navn. Den savner jo Kunstens allerførste Kjendemerke, at være skabende. Den kan jo blot reproducere, hvad de virkelige Kunstnere – Digtere og Musikere – have skabt. Og hvad er det Publicum forlanger af den saakaldte Skuespilkunst? Sandelig ikke Kunst, det vil Publicum helst være fri for, men en Personlighed, som kan behage. Det er ikke for Kunstneren, men for Personen, man har Øie og Interesse, og kun denne, man har Forstand paa. Theatret er over hele Verden i Forfald, hos os forfalder det ogsaa med stærke Skridt. Enhver, som lykkelig er kommen fra det, takke sin Gud, at han er kommen bort fra en nedværdigende Stilling. – See, det er *min* Theaterbekjendelse.

Vil De forresten tale med Etatsraad Hauch, da troer jeg, De gjør rettest i

at skrive ham til og begjære en Samtale med ham paa en Tid, han er allene. Han vil da udentvilt svare Dem og opgive Dem Tid og Sted. Deres Brev kan De lade aflevere hos Theaterportneren. De maa vide, at han boer paa Theatret, og endog sover der om Natten. Paa Frederiksberg Slot⁴⁸ er han sjeldent at træffe. Dog troer jeg, at han tager derud Løverdag Eftermiddag og bliver der til Mandag Formiddag. Men naar De ønsker Sagen holdt hemmelig, er det vel lige saa godt at tale med ham paa Theatret paa en Tid, hvor Mængden ikke er tilstede, som paa Frederiksberg, hvor De risquerer at træffe paa hans Familie.

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

Noter

Titelforkortelse: Heib. Hjem = Fra det Heibergske Hjem, udg. af Aage Friis (1940).

(1) Ved Genopførelsen af de Forge, St. Georges og Lewens Syngestykke »Fari-nelli« skulde Operasanger Chr. Hansen efter Cetti udføre Titelrollen og Jfr. Benedictsens efter Fru Heiberg Preciosas Rolle, men Genopførelsen fandt først Sted 6/5 1855. (2) 25/6 1854 skrev Heiberg til sin Kone: »Indtil idag har jeg ikke haft Mangel paa Besøg af Theatrets Damer, som kom for at tage Afsked inden deres Afreise paa Landet. Her har været Juliette Price, Jfr. Benedictsens, Jfr. Rostock med Petrine Gjødese, Alle paa een Dag . . . og de fik Alle Bouquætter og Drikkevarer« (Heib. Hjem 110). (3) Fru Anna Maria Benedictsens, if. Folketællingslisten 1855 43 Aar gl. og Enke efter en Grosserer; hun havde foruden Datteren Anna Maria 1 Datter og 4 Sønner. (4) I Kollerup Sogn var paa dette Tidspunkt Islænderen Benedict Gudmundsen Scheving († 1877) Præst, formodentlig Jfr. Benedictsens Morbroder. (5) Hos Etatsraad Suhr paa Sølyst (Heib. Hjem 160). (6) Det kgl. Teaters Skuespillerinder blev de Aftener, de optraadte, hentet og hjembragt i Vogn. (7) Orla Lehmann var 1848–64 Amtmand i Vejle. (8) Jf. Heib. Hjem 200. (9) Heib. Hjem 115 f., 118, 124 f. (10) Heib. Hjem 131.

(11) Syngestykke af Cimarosa, genopført i Sæsonen 1853–54; det gjorde stor Lykke med Jfr. Egense og Jfr. Benedictsens som de to Søstre Caroline og Annette (Oversku: »Den danske Skueplads« VI:1 S. 186 og Heib. Hjem 95 f.). (12) Jf. Heib. Hjem 144, 162. (13) »Kjøbenhavnsposten«, grundlagt 1827, førte under Grünes Redaktion en antinationalliberal Politik; Heiberg havde polemiseret meget med det. (14) Hovedgaarden Kjeldkær i Bredsten Sogn ved Vejle var tilfaldet den slesvig-holstenske Præst Hans Heinrich Wolgehagen (1810–70) ved hans Ægteskab med Thomasine Christine Godt, saa at han, der 1840 var blevet valgt til Præst i Vesterland paa Sild, frafaldt Embedet (Ahrens: »Gejstligheden i Slesvig og Holsten«). (15) Om Ægteparrets Kærlighed til Hunde se Kapitlet »Hunden Hercules« (i »Et Liv genoplevet i Erindingen« (4. Udg. II 33 ff.)). (16) Scribe og Legouvés Lystspil »Bataille de dames, ou Un duel en amour« hedder i Høedets Oversættelse »Kvindens Vaaben«. (17) Mynsters »Meddelelser om mit Levnet« (1854) 108. (18) Sceneinstruktør Thomas Overskou og Syngemester J. Bredals Syngestykke, opf. 1. Gang 29/1 1834, blev ikke genoptaget i Heibergs

Direktørtid (jf. Heib. Hjem 196). (19) Molières Komædie »Le mariage forcé« i Overskous Oversættelse blev opført 6 Gange i Sæsonen 1854–55 (jf. Heib. Hjem 196), men Jfr. Benedictsens kom ikke til at optræde i Stykket. (20) Hermed menes 1. Del af Meir Goldschmidts store Roman »Hjemløst«, der udkom samtidig i hans Tidsskrift »Nord og Syd« (1854). Hovedpersonen heri hedder Otto; maaske er det efter Hovedpersonen i Ingemanns »Huldregaverne« (1831), Heiberg benævner ham Ole.

(21) Om denne Lokalitet kan intet nærmere oplyses. (22) Regnvejret, som Heiberg oplevede paa Vejen hjem fra Sølyst, er ogsaa skildret i Brev til Hustruen (Heib. Hjem 160). (23) Hunden (?). (24) Et Udflugtssted uden for Aabenraa. (25) Jf. Heibergs Advarsel til hans vordende Hustru, der 1829 var paa Turné i Norge: »Vogt Dem for at ride paa norske Heste« (Heib. Hjem 48). (26) L. Kruscs Oversættelse af da Pontes Operatekst »Don Juan« (1822) II,6. (27) Johan Langes »Danmarks Plantenavn« kender ikke denne Betegnelse; maaske = Aakander. (28) Poul Falkenberg i Heibergs Vaudeville »De Uadskillelige«. (29) Operasanger Julius Steenbergs debuterede 12/3 1856 som Joseph i Méhuls »Joseph og hans Brødre«. (30) Komponisten, Syngemester ved Det kgl. Teater Henrik Rungs Hustru, Operasangerinde Pauline R., f. Lichtenstein, overanstrengte tidligt sin Stemme og havde sin sidste Optræden 5/3 1857 som Benjamin i »Joseph og hans Brødre«.

(31) Af den oprindelig engelske Mimiker- og Danserfamilie Price var følgende da ansat ved Det kgl. Teater: Skuespillerinden Amalie P. (senere gift Hagen) og hendes Søkende Danseren Julius P. og Skuespilleren Carl P. samt Danserinderne Juliette og hendes Søster Sophie P. (32) Operasanger Peter Schram (1819–95). (33) Operasanger F. L. Sahlertz (1812–86). (34) C. W. Bottigers Digt »I afskedets stund«. (35) En Vaudeville af Maria Meyer er forgæves eftersøgt i Det kgl. Teaters Arkiv. Efter Heibergs i Formen forekommende, men i Realiteten tilintetgørende Dom maa det ogsaa anses for rimeligst, at Stykket aldrig er blevet indleveret. (36) Maria Meyer udgav 1857 under Pseudonymet Anna Rembrandt to Hæfter Eventyr; i »Nye Eventyr« optoges det S. 123 omtalte »Dagligstuen og Kjøkkenet«. (37) Lystspil af Scribe og Dumanoir, i Heibergs Oversættelse 1. Gang opf. paa Det kgl. Teater 21/5 1838. (38) Syngestykke af Auber til Tekst af Scribe, opf. 1. Gang paa Det kgl. Teater 19/5 1831. (39) Her synder Fru Meyer imod et af de vigtigste Punkter i Heibergs Udvikling af Vaudevillens Æstetik, nemlig at »Musiknummerne anbringes kun paa de Steder, hvor Dialogens Liv og Interesse er steget til sine højeste Puncter« (»Om Vaudevillen som dramatisk Digtart«, »Pros. Skr.« VI 43). (40) »Fredmans epistel« Nr. 13: »Nå ä nu alla församlade här«, vistnok skrevet til en Kontradansmelodi.

(41) Sang af Karl Holteis »Die Wiener in Berlin«, anvendt 1829 af Heiberg i hans Vaudevillemonolog »Supplicanten« (Torben Krogh: »Heibergs Vaudeviller« 93 f.) og af Hertz i Vaudevillen »Kjærlighed og Politie« (1827) 7. Sc. (»Dram. Værker« VII (1854) 304 ff.). (42) Grosserer Philip Meyer (1829–87). (43) Heiberg havde taget sin Afsked som Teaterdirektør ved Udgangen af Sæsonen 1855–56, og hans Hustru fulgte hans Eksempel i 1858, men vendte dog tilbage 5/10 1859, da hendes Mands nærmeste Efterfølger var gaaet af. (44) Efter Heibergs Afgang udnævntes den 73-aarige tidligere Rektor, Prof. N. V. Dorph til hans Efterfølger med Sekretær Harald Christensen som Kommitteret.

Det blev den sidstnævnte, som tiltog sig Magten; Dorph gik af efter 1 Aars Forløb, og fra 1858 var Carsten Hauch 1. Direktør og Harald Christensen 2. Direktør. I Begyndelsen af Sæsonen 1857–58 var Det kgl. Teater lukket p. Gr. af Ombygning, og der spillede paa Hofteatret. (45) Saaledes benævnes en af Personerne i Maria Meyers Eventyr »Dagligstuen og Kjøkkenet«; hvem der sigtes til er uklart. (46) Det fremgaar af Brevet, at Fru Meyer efter sit Ægteskab har ønsket at blive ansat igen ved Det kgl. Teater, hvad der dog ikke blev til noget; derimod optraadte hun senere paa Casino. (47) Kollegerne ved Det kgl. Teater var imod Maria Benedictsen, fordi hun protegeredes af Heiberg (Overskou: »Den danske Skueplads« VI:1 S. 168 og Otto Zinck: »J. L. Phister« 157). (48) Siden 1849 havde Hauch Bolig i en Sidefløj til Frederiksberg Slot.

Morten Borup.

Til Tove Ditlevsens lyrik

1. I »Danske Studier« 1976 (p. 148 ff.) har jeg gjort opmærksom på, at Tove Ditlevsens »Et vissent skær/ gror frem i deres øjne« (i det rimløse digt »Søndag« i digtsamlingen »Den hemmelige Rude« 1961) har sin forudsætning i Thøger Larsens »Vær glad, om du møder et vissent Skær/ i Drømme fra Barndoms Vaar« (i digtet »Nornen Verdandes Vækstsang« i »Slægternes Træ« 1914).

En genlæsning af Valdemar Vedels bog »Holger Drachmann (1909) fortalte mig, at Thøger Larsen ikke er den første der har anvendt det originale udtryk: *et vissent skær*. I kapitlet »Ud af Borgerligheden« skriver Valdemar Vedel: »Ind i alle Dagens Stemmer blander denne Alders- og Dødsfølelse sin stille Hulken; over alle Livets Billeder lægger den sit visne Skær« (p. 84).¹ Jeg skal ikke nægte at det gav et sæt i mig, da jeg læste dette.

Det er vel det sandsynligste at »et vissent Skær« ikke er lånt af digteren fra litteraturhistorikeren, men at de uafhængigt af hinanden har skabt det samme udtryk. Det vil aldrig kunne afgøres.

Grethe Risbjerg Thomsen har i sit digt »Vinterbillede« (i »Vort eneste Liv« (1964): »Den grønne plæne har fået et vissent skær (p. 26 se også »Udvalgte Digte 1945 til 1964« (1966 p. 199)).

Det er vel sandsynligt, at hun har »arvet« *et vissent skær* fra Tove Ditlevsen.

2. Tove Ditlevsen har i digtet »Børnene« (i samlingen »Blinkende Lygter« 1947) denne strofe:

Smaabitte Fødders Trippen
lød over hele Huset,
lyder endnu i vort Hjerte,
vemodigt i Nattesuset.²

For kendere af Johannes V. Jensens digtning er det let at se og høre, at denne strofe svarer nøje til en strofe i »Den sørgeligste Vise« i romanen »Christofer Columbus« (1921) – i kapitlet »Philippa« (i »Dødssejleren«). Femte strofe lyder således: